

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 48.

НА ПЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 2. ДЕКЕМБРА (14. СТУДЕНОГА) 1874.

ГОДИНА II. (IV.)

ГЛАС ЦРНОГОРЦА* излази једном пут недељно. Стаје за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 8; по год. 3; четврт год. н. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. н. 7; по г. н. 3. 50; четврт н. 1. 75. н. За све друге земље год. н. 8. По год. н. 4; четврт год. н. 2. За остале града се за ред 5 менаџа. Продајте и све наруџбе имају се администрација, а допис уређивачу на Петина.

И ОПЕТ ТУРСКА НАСИЉА!

У потоње вријеме задарске ловине добивају већеште извјештаје из Турске о крвном стању Хришћана. Тако „Народни лист“ у свом пошљедњем броју опет јавља да је дошла једна депутација из Мостара у Задар и предлаже споменницу далматинском највишемјем владици се на насиља, која подноси хришћански становници од разуранијех и опустошених распадљивих Турака.

Да су вишеспоменици изасланици турске држављани, или јасније речено, турска „раја“, нас је би то ни најмање изненадило; та видјели смо и прошле године многе и одличне авантуре гдје арабјешко у Аустрију, да спасу живот и потраже заштиту речене државе и осталијех везаности; и већ смо с њима гледати сузе сиротинске и слушати поворе што чине бијесни синови ислама. Али то тужбе предају и на насиља плачу се дузи, који су поданици једне од великијех сила, и то од најбачког турског државца, од — Аустрије.

И ако нас, као људе, мора болети и таћи у срце свако зло које свијет задеси, а тијем више и јаче, што су исти наша браћа по крви, ми ћемо се уздржати овога пута да описујемо нашијем читаоцима потицко зулум кога подноси народ што је речено изаславље одправно, и како су Турци усудили се таћи у светињу породичног живота грабећи насиљом хришћанско вјерској страних поданика; а нећемо се ни тајем бањати, да ли ће праведне тужбе њихове наћи одзив код дотично владе, и ако нађу, какво ће кораче Аустро-Угарска предузети у интересу слободне личности и сигурности њихових поданика у Турској. Ми ћемо то за сада оставити на страну у наду, да ће Аустрија и хтјети и моћи узети се бар за своје поданике. Нас занима ова ствар с друге стране и истичу се правдом овога догађаја друге мисли.

Од како су Турци ова земља силом освојили и у њих своју власт утврдили и настанили се, већда, у сва времена трпио је наш народ, који је њима био подчињен, сваке муке; али од њиховог доба тај удео не задесила само рају — турске поданике, него се почело нападати и на стране држављане, и то је већ зачестило. Шта мисле Турци и куда то води? Ево ономад онако жестоко и крваво увријеђена Црна Гора, а данас се већ напада на Аустријанце, и то пред лицем њиховог консула и осталијех странијех заступника; па ко смје рећи и добар стајати, да се опет сутра неће учинити насиље поданицима које друге државе? И томе се није ништа чудити; јер ко познаје садашње стање у Турској, ко је имао прилике видети или, још горе, искусити правду турскога суда, и во пазни и ваљано врати све јаче распаљујући се фанатизам код пошљедовајтеља вјере пророкове — тога неће изненадити ни најмање глас и о грлој сјечи и о већем зулуму у држави владиној на становницима хришћанским, па били они на чији поданици.

Хоће ли се дакле ово трпнито или ће се тражити начини да се овоје учини крај?

На ово питање могао би се истаћи који пријатељ турски — а на жалост и брамоту има их још доста — и рећи: шта је крива Турска њене власти? влада ће казнити кривце, оштећенијем намирити штету и тијем увријеђеној страни дати сатисфакцију, па мир.

Али овај одговор, по вишеј мисли, имао би вјеста и могао би се односити на ове државе, где су такога појина ријетки, у којима власти предузимају ишпријед нужне мере да се зла одхватају, по никакво на тужбу турску царевину, у којој се злочинства и насиља непрекидају, а власти с дана у дан показују све вишу невољу, а можда невољу ни воље ни способности, да предузму злочинства и уведу прави ред. На њихово

шљедну чудне користи онемо страдалнику, коме је по злом уласу у дио падо да протрпни насиље, да му се узме образ или да види пред собом мртву главу свога оца, сина или браће, што ће се можда топовима подравати консулска застава? Једна је то пезу сатисфакција! На нека му се и највири оштега сувијем златом, — но образ злато жље помаже, а још мање мртвој глави.

Као што рекосмо, мада је и ништава корист да се турска принуда да нападнути и оштећеној страни сатисфакцију. Ту је потребит други дијек. Треба наћи и предузети пут, који ће учинити једнога за вада крај безпрекидњем зулумима, како се неће више понављати грозни призори, које смо навикли слушати и гледати. А може ли то бити и да ли су водри то Турци учинити, ни нејерујемо; али вјерујемо у то: да само и једино савршетком турске државе и њихове власти могу наступити дана сигурности и слободе, благостања и напредка народима, који састављају садашњу турску царевину.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Сви угарски и околни листови започињу се данас критички финансијалним стањем Угарске. „Слободни Народ“ има опширан допис из Буда-Пеште, у коме између осталог говори: „Угарска држава, тако сјајно и гиздаво рехабилитирана г. 1867, живи данас само о доброј вољи туђих капиталиста. Како су године 1867 захузе златом, како су били брзи новци и заповијед, магнати блистали у злату, нас народ усхићен престављеним ишретком и добре воље, велика предузећа пројектирана, угарски државници издани су не само у Пешти и Буднику, него и преко Дунава, исток је сматран мађарским баштинством и савала славе своје о потиштину Русије преко уралских планина, мађарскаг био је урићаван у везеделе, а на Риједи почели гесати ужасну елогу за „мађарско море“. — А

ПОДЛИСТАК.

БЕСЈЕДА

коју је приликом прославе двадесетипетогодишњег пјесника Змај-Јована Јовановића у сечању сједници савезног одјека „Матице српске“ говорио

Мило Димитријевић

подпредседник Матице.

(С и р ш е т и к).

Смрт жене и дјетета уздржала је и узмукла осјећање до на дно срца му, а из овог потекле нове pjesme. Али то не бјеху pjesme љубави, него pjesme туге, то нећеху више весели усмјехи среће и младости, већ тешки уздици туге и жалости. У томе расположењу поновише Јовановићев „Бујањни увеоци“. „Бујањни увеоци“ су осјећаја оног истог срца, ког и „Бујањни“, обоје су дјела једне исте матери: једна несташна, а друга сјерна, једна највићена шареним тражама, а друга дријан велем туге омотана. Ако су „Бујањни“ латни дестери, што пивају по широким простору среће и младости, то су „Бујањни увеоци“ бисер-сузе, што се губе у дубини туге и жалости. Као што се у правца огледа огромно богатство и неизмјерно пространство пјесникових осјећаја, исто тако износи наш вјесник у посљедњи неиз-

мјерну дубину срца свога. „Бујањни“ увеоци“ су слика, која поред „Бујањна“ Јовановић мјесто заузети може.

Pjesme, што их је Јовановић са страних језика преводио, скупо је он већ уједно и приредио за штампу. Збирка ова није ни мало мања од збирке оригиналних му pjesama. У у тој збирци имаде поред превода из мађарских pjesmа највише pjesama из Халива и Бранкера.

Осим споменутог посла је Јовановић и преводио приповјетку и хуморске у прози које су прве по разних часовника разутрене, а посљедње изашле се у његовим хумористичним листовима и у календару „Подземку“. Приповјетка Јовановићева „Валдосава Бранковића“ може се слободно упоредити у његове pjesme. Штод његових мелиодичких студија је „Кујинска хекјада“, коју је у рукопису подио „Матици српској“, да ју ова изда; и кад овако споменемо још и дјететско предавање „О спавању и бдењу“ кога је у овданишњем цстојавишњем „Друштву за развојност“ држао и у „ождинском календару за г. 1872“ саопштио, можемо рећи да смо са историчком савезношћу изиранили сва књижевну радњу вјесника Змај-Јована Јовановића.

Кад смо тако погледали цво тог развјета Јовановићева књижевне радње, требало би још једном да се обазремо на језгру те радње, а то је на његову лирску поезију. Математичко је правило, да се једна величина само другом величином мјерити може. Онемо ли да осјетимо до-

стојно лирске производе Јовановићеве, морали би га упоредити са нашим далматинским правим вјесницима: са Бранком и Стев. Владиславом Каћанским, са Јакшићем и Лазом Костићем, са Прерадовићем и Трскићем. Но увријеђење ово не би могло у овом једном одмјереном говору извести. Упоредбање то захтјева нарочиту студију, а како је тема благодарна, желим би било да се наша узјетнички критички овог посла стору прихвати. Не подлежу све узјетности и сви узјетнички производи критичарском духу подједнако. Међу узјетностима је музика, која се критичарском душевном оку посматрати меда, она се меда спекулативним разумом критичарским анализати, јер је она излив осјећања, које из душо куца и у цијелим својој обузима душу слушаоца. Почасно мјесто између полова извистичне узјетности и музике заузима поезија, која се једина крвом додирује властину узјетности, а са другом музика. На граници поезије и пластичне узјетности излази се пластична поезија, а на граници музике и поезије станује лирска поезија. Као што се види, између музике и лирске поезије имаде некаг сродства; и ако не важи све оно и за лирску поезију, што је о укном посматрану музике речено, и ако лирска поезија не изражава као музика осјећање безсловесних изражава, него реченица, има је о првој лирици прво тешко говорити, јер осјећања остају увјек осјећања и не дају се мислима ободати. Што је дакле лирска pjesma била и лирска, то је посве критички истина како, али и тежи. Лир-

давас — ужасно срањење! Ипотога, иако народ да државу самостално државо све се боље позлажује, о томе већ није сушта. Бујна се почела гласити и предлог државне реформе је изговорен. Но предлог на позитивност. Од позитивне заједнице која ће се живити још три до четири мјесеца? А како она тога? Наша државна готово не смију ни мислити о томе. Из финансијалне кризе изродила се министарска криза, из министарске кризе ишло се прешло у страначку кризу, а пој седела уставовне државне Финансијална није помоћ. Доходи се већ не дају увести нити трошкове узаврати, а кредит у иностранству окантат. Влада стоји сирштенјех руку над празним државним богатствима, па се незна помоћи. У државном сабору и одборима све врли и хили. Стари Деак стоји на развалинама своје странке. Нега тако слави муж сад је постао непоћан, потиснуо на страну и заборављен. При свем још је најбоље то, што наша државници стање ситуације не пријимају, нити живе у књижевним музикама, него чисто и добро владе, културни се једра. Дале говорени како поједине странке држе и истачу своје воље за једино својство да државу спасу од пропасти, и то Либералци (Гасу) и конзервативци Шенел, заједно дописани, обраћајући се другој половини државе, овајем ријечима:

„Чудно се држе наше савезници, аустријски уставовјерци спрема наше интересе. У њиховим гласилима нема ни једне сажљивајуће бесједне, нити једне искрено, добра сајвета. Најглед као да им је мало што се са срћу борило и т. д.“

Из овога и другјех гласила јасно се види, да је стање у држави таково, из кога ће мушко бити нећивати, а финансије земалске дошло у руке и бољем патриоту и способнијем капитету у државном гласилишту, но што је стари Гинија.

Пошто је круна усекрнула потарђење изабраног романског интронизације Понасу, приступила су на конгресу у Сибињу новозе избору и као што бројком јављају, од 88 гласовника 43 било су са једном арадског владике Мирослава Роман а 45 празних, за то био се икао избор поновити, но у конгресу влада велико огорчење. — Иста игра као и са избором Стојковића на српском парламентарном конгресу!

О жалосној и мучној жалости кога подноси хришћански становници у оближњој Босни и Херцеговини, задареки „Н. Лист“ има чешће и дање извјештаје из тих крајева. У једном од задњих бројева тога листа има билешка, како је дошло у Задар једна депутација из Мостара, и то од поданика аустријских, који тамо живе, да се тужи на насиља и угњетавање, које подноси од Турака. Одасланици су излазили пред најесеника бар. Родаћа са мољбом, да се за њих заведе. Најесеник је саслушао туђење изразио се, да у његовој власти не лежи онага којом би их могао дати помоћ, но да је то немо-диплома-

ције. За то су одасланици приједлом обратити се на једну царску дворину, да прво заштити, па ако а ту не вају за себе помоћ, изашли су се, да ће се одржи подзетства аустријског. Дале иста лист доноси бројак из Мостара, у коме се говори о постојимасланика.

Кад се овако ради и поступа са странијем држављанима, а да како је са осталим нашим једном браћом, који се невају на кога обратити за помоћ, нити има кога ко би их заштитио?

Грађење железнице друго у Далмацији са Сивераћа у Силет и побочном другом од Перковића на Шибеник узели су на себе далматински заступници Тригерић и Бајамonti у друштву са кућом Клаур ет Грос, као најјестивији патрјатељи. Такође јављају, да ће влада подизети царовинског вјешћу предлог о пресушењу ријеке Неретве. Тој тројак вазовно би око 4 и по милиона форината. Међутим се у одобрење различне више своте за морореве грађевине, од којих се за пристаниште у Ресну 7 мил. фор. а за оно на Кастеластри 10 хил.

Веровајска народна скупштина отворила се и одпочела свој рад. Првој сједници посетити бјеху око 500 чланова а међу њима и Тајер. У другој сједници изабран је на ново менирхста Виетет за председника малом нећиним гласова. Иа њиху прених законских основа које су скупштина поднећене, читала се посланица Микшахована, у којој каже, да никакве унутрашње сплетке нијесу смењале радни преустројства, да је влада одлучила вјерно испуњавати све дужности и држати се строго свих уговора. Ниједна каже, страна власт не сумња давас о искреној жељи Француске, да се одрже пријатељски одношаји са свима мадака. Посланица показује на добро економско стање услед богате жетве, јавља да ће бити поднесени предлози за поправке маљка у предрачуно ово године. Путујући по провинцијама једерно се председник о жељама, да скупштина даде влади преустрој и да повјери кој што је нужно, за да може испуњити своју задњу. Председник се наја, да ће скупштина што прво узети у претрес та питања и сложено трети их, и додаје, да није пријмо власт у руке, да изакој странији слухи, него да иде само за тим, да спасе друштво и успостави на ново народну вољ, за које треба потпорне од свакога човјека добре вољни, и позива их у помоћ. Председник при спрешету посланице позива се на дужност, да појверено мјесто не остави, и да ће се сретанат бранити до најзадњег часа са непоколебливом чврстоћом и савјесним поштовањем закона.

Немачки себор расправља је прорачун за Екасу и Лотарингију и предлог о зајму за речене земље. Заступници тих земља противили су се у једном и другом. То је дало повода, те је кнез Бишмарк изговорио неколико оворних ријечи, у којима наглашава, да се тијем предлозима

народне појезије. Јовановић је пошо столама Бранковић, он је Бранковић успели, али ученик, који је и својом учитеља подрадио. Бранковић је у народној појезији нашао оно, што му сва доопдала уметничка појезија није у стању била дати, за то је он народну појезију и завољно, она га је очарала, зачужила, а он ју је обожавно. На је ли замјерити коме, што у своје љубовном заносу не може да види све оно, за што се нити безпристрасно око, давије посматрање. Бранковић није узјео довољно дух народне појезије у души својој колико треба да преточи и пречисти. Нега је народна појезија и суштином и формом савладала. За женске народне пјесме казано је испред да се не дају економички појезити, да нијесу чисте лирске пјесме; него су неке жале слике оцрњала. А то исто може се рећи и за Бранковић пјесме. Осим епских пјесама нема међу осталим Бранковић пјесмама романа и балада, и омет је за то у него врло мало чистих лирских пјесама, као што су му „Бучни растанак“ и „Бад мидија ушјети“. За његове пјесме може се рећи, да су сличне народним лирским пјесмама. Код Јовановића је то са свим другачије, он истини прили дух из народних пјесама, али га савлађује, и у својој души већинички савостално обрађује, његове пјесме нијесу слике, жал не свака изражава једна располужој његово пјесничке душе. Јовановићесе су пјеске чисте лирске пјесме. Прва пјесма Бранковића „Бесвојка на студеници“ већ није лирска пјесма, него слика; Јовановићева прва пјесма је

нема толико из то, да асти науке интересна аустријанци земља, по интересима дијеле државне. Она земље да је држава на себе освојила, а нијесу војнијех крај предизвајати за Екасу и Лотарингију. На срјеме, реке, на томељу државних интереса и државне дозјетке. Ми живи у држави други темељ, а не као она господла, коју прошлост гоји у Париз и самљаност у Рви. — У шкотским стварања поступа влада у Екасу и Лотарингији доста строго, али да ће поступати још строжије, и уопште да ће код срјех, даје да за те земље живити пред очима само државне интересе. Ја се небу дати застрашени изакојем пребадавања, претрама, плањима или наговарања. Од наступачке генерације влади се да ће бити извјешања, за то се треба бити пути о заведењу добрих школа.

Д О П И С И

(Т. С.) — БЕЧ, 20. Новембра. — (Стале у Цис и Трансилвани. — Гласило из Будимште. — Шенел. — Из Прага. — Илари онтиларки предстваника. — Српско акад. друштво „Зора.“ — „Словенска бесјела“).

Прекјуче је држава заједничка сједница трију уставовјерних клубова, у којој је претресано нешто годно финансијално стање ове државе. По резултатат — као што се је и предвидити могло — није било, нити га у овакојим околностима може бити. Из Угарске стижу такође гласови жалосна садржаја, но као да су све вјести још и горе од оних, које нам долаже из одањних министарских бирова. Тако као да је невоља и неприлика тако већ претела мах, да чак и загужени државни дјелови почину оцајавати. „Нестер Лојд“ давно је прије леки дан казана: „О ситуацији у Угарској“, у којој је жалосно стање Угарске потпуно разложено и у којој се доста једно неговјешује скорашња пропаст савјесне системе. Реакција ће и овде и преко скорјих мјерати наступити, о томе сада нико нише и не сумња. Ми смо ово стање у Аустрији одприје назвали провизорним и звиста се ово све вољна и вољна као таково посведочана. Јуче нам из Нешто дође тлас, да је Шенел (воћа конзервативца) био и конзервацио са марш. По веле, да Шенел још није рад, да се прими владе, јер хоће да се највише и Твеса немогућим учини. Те како додије у Угарској неби могли рећи, да би Твеса за цјело био спасао државу од пропасти. То дакле да избјегнео ријешно се Шенел, да ододи пријемно владе долге, док таке околности наступе, кад нико нише не буде знао лијеча. Ова последна вјест тако нам се сумњана чини, што би то од Шенелја врло непатриотично било, кад би допустио да му отаџбина до тога ступања дође, и да јој не притече у помоћ. Што се пак Твеса тиче, то неможемо, да овај ни прије годину није могућан био, а да је сада још немогућнији. Он нити независну

ску појезију тешко је управо и опредјелити, она је неко самозваниче осјећања, коме кад се олушко даде, осјети се дуња да је од неког тепа реда ослобођена. Најбоље ју је дефинисао сам Јовановић, у једној својој пјесми из „Бучиња“ Ево те пјесме:

„Питаћеш ме које чело,
„Кад сам оне пјесме писо —
„Просу и један часак,
„Један тренут, један мисо.

„Срце ми је лисво дрво,
„А пјесме та цвијетом ресе;
„Једна вољда, једна осјеј;
„Дође па и анкетом отресе.

„Ја и незнам шта је било
„У тренутку том —
„Тек осјетила да је нешто
„Одлазило срцу мом.“

Кад би дакле хтели да просимо прву свјетлост из пјесма Јовановића, морали би га изнјети групи пјесника, које сам споменуо. У тој групи тек заузед би његова слика достојан пољској, добила би његова слика достојан пољској, добила би његова вољична прва изража. Но како се код нас, кад је говор о лирским пјесмама, често спомену само два имена: Бранковић и Јов. Јовановић, не можемо а да не покушемо бар једном, и пораведу између те двојице пјесника. Бранковић романтичар, јер је прили ударно духом

прела лирска, и ма да је пресваци, може слободно, ако не по форми, да по суштини, сабојој пристати уз најбоље Јовановићеве пјесме. Ово неколико теза неслија да је доста, да се обилежи пољској ово двојице пјесника једном према другом.

Кад је био говор о цјелокупној књижевној радњи Звон-Јована Јовановића, споминале се тек по кад кад његове лирске пјесме. Да се не би кожда што врло разумјело, морам споменути, да Јовановић, као је г. 1849 уздесно жите својој лири, није оку никада на руду ни венуштаво, и неће је ако Бог да нигда ни испуштају, као што и сам пјеса у једној пјесми, где се са пјесмама својим разговара. Ту пјесму вриједно је споменути:

„Пјесме које што варате свијет,
„Пјесвијују срећу и жиниу,
„Пјесвијују љубови и вину?
„Пјесме које што варате свијет“?

„Шта ће нама да царво свијет!
„Ми варамо тебе сиротаца,
„Да ти срце не свасне од рана —
„Шта ће нама да вадико свијет“!

„А оћета! варати ме вјерно,
„Нећета! ме оставити када
„У невољи мећ владу јуда —
„Обете да варати ме вјерно“?

угарsku vojsku u ugarske osobene zvanisce, a to su sami stvarci, koje najcesnja zasjadaju u život u ostavku Ugarske, te bi ova onda — kad bi se teške Tise ostvarile — sigurno provala. Za to niko se ova vijest neosnovano čini, ali smo je ipak ovdje približili, da vidje čitaoci i da razumiju današnje stvari u Transilvani. Transilvani je utodjenik, koji se i za slavu hvata. Ali savak po pokazje. Tada neke moći ništa uraditi, jedini je čovjek preko, koji energije, znanja i takova načela ima, kojima će moći napraviti grijeha deokovaca, jedini je čovjek — Ševce! —

U Pragu obavljani su ovak dana izbori varoškak prestavnika. Ovak su se prikazali Staro- i Mladostni omet družina, da su zajedničko kandidate istakli. Svi su češki kandidati pobjedu odrekli. —

Ovdanije srpsko akademicko društvo „Zora“ držalo je prije tri nedjelje Luu svoju ovogodišnju glavnu skupštinu, u kojoj su izabrani članovi za iduću godinu. Za predsjednika postavljen je štuf. — rbić Matih. Društvo je od toga doba držalo već i dvije redovne sednice, u kojima su časna predavanja obdržavana. U prvoj sjednici govorio je tehničar Kostić o vazduhu, u drugoj pak tehničar Berić o otrovima. Želita je, da ova družina u svoje radu od sada naprednija bude, no do sada što je. To će zavistiti poglavito od volje pojedinih članova i od dobre uprave predsjednikove.

Već deset godina postoji u Beču velika slovenska družina „Slovenska besjeda“ kojoj je u glavnom cilju: uzdržavanje u Beču življenja Slovena. Neka družina ima svoju čitavnicu, dvije koncerte i razne zabave, potpomogne književnike, umjetnike i srodnike slov. žuke. Slovenska je besjeda, što se tako položaja svoja u značenju; ne samo prva slovenska družina u Beču, već ona zauzima i među ostalim družinama prestolnice jedno od prvih mjesta. Svedeće podatke vidimo iz nekog društvenog izvješća pod naslovom: „Ročni izvještaj Slovenske Besedy ve Vidni, za spravnji rok 1873. Nakladem Slovenske Besedy ve Vidni 1874“. Predsjednik je družini poznati češki rodoljub grof Zim Harax. Društveni i manji rukovodi odbor društveni, u čija djelo-kruh i sve ostalo spada, što se odnosi na društvo, tako da pr. pripremanje zabava, izvođenje redovnih članova, upravljanje sa knjižnicom i t. d. Knjižnica društvena imala je pri kraju 1873 godine svega 2418 knjiga, dakle 320 kn. više, no što je imala pri kraju 1872 g. Od ovih su knjiga 946 na češkom jeziku pisane; 57 na poljskom; 340 na ruskom; 546 na srpskom, hrvatskom i slovenskom, a 569 na stranim jezicima. Časovnik imalo je društvo svega 37, i to 17 čeških, 1 poljski, 9 jugoslavenskih, 3 ruska a 7 stranih. Što se društvene blagajne tiče, to je prošle godine privlače iznosilo 4052 f.,

a izdatkove isto toliko. Članova ima raznih, u to osnovama, pojedinih članova i redovnih.

SKADAR, 21. Novembra. Ovak sve jednako dovođe vezane Podgoričane, nekada pet, nekada deset; neka gotovo dana kad po koji ne dođe, ali oni drže jednu te sve jednu — slavni odriče.

Ima nas ovdje dosta Srba i Latina, koji bi željeli slušati ispite, ali nam nije dopušteno; no ipak više ili manje možemo znati šta se radi. Turci tobož da se покажу pred prirogorskom komisijom, šako se kod njih sve zakonite forme izvršuju, na svakom ispitu pitaju pojedinih okrivljenika: kako se zove, koliko ima godina, s čim se zanima i t. d.

Radi karakteristike ovdje ću navesti, kako je teško voditi jednog okrivljenika 17. o. m., naravno u prisustvu prirogorskih komisara. Član komisije (Turci) zanima ih kraja:

„Kako ti je ime?“

„Aha!“ odgovori okrivljenik.

„Koliko imas godina?“

„Aha!“ —

„S čim se zanimaš?“

„Aha!“ —

„Znaci li što o ubistvu Prigoraca u Podgorini?“

„Aha!“ —

„Be si bio ovaj dan?“

„Aha!“ —

„Aha“ znaci toliko, koliko: ne priznajem.

Is onoga se vidi da je okrivljenik hrvalio razumno svjetovanje, a još može biti onoga istoga što ga je pitao. Jer, po svoj prilici, biće mu kazno: kad te ja ili ko drugi bude što pitao za ubistvo, ti sve govori aha; ali mu je zaboravio reći, da to ne čini kad ga bude pitao: ko je, s čim se zanima i t. d.

Mi se mnogo čudimo koliko strpljenja pokazuju nam komisari, i kako mogu slušati ova-ko očigledno novalaštine.

Ovak niko ne drži da će se krivici iznaći, iako se iznaći misle, da ni jednom neće biti ništa. Ali vate držanje i ponavljanje mnogo ih uznemiruje, zabrinuti su jako i kao da se nečem nadaju, jer se čine velike pripreme, kao da će te sutra udriti na Skadar. Vojska i topovi neprestano prilaze i kreće se s mjesta na mjesto. No mi se zbog nas onoga ni malo ne plašimo, ako ste ni oni prvi Prigorinci. Pa i bion nam Latini radiji bi bili nam po Turcima.

Drugi put više.

ПЕТИЊЕ, 1. Октомбра. — Обраћао пажњу поштовани читалаца на допис из Скадра у данашњем броју овога листа. Осим тога број нево бити у стању доијети цео исант окривљених Турака, који се — као што чујемо — одликује турском оригиналношћу како у питањима, тако и у одговорима.

— Рођаку Ш. Са. кнеза, г. Ђуру Драгону Петровићу, који станује на Бегушима, родило се ошвак на Андријан-дан мушко дијете.

Н О В О С Т И.

СРБИЈА. — По бројаним вјестима из Београда ново министарство представило се народној скупштини. Предједник министарства јавио је скупштини, да ће тежећим овог заседања иста подијети законске основе о слободи штампе, о личној сигурности и одличној самоуправи. Скупштина је без претресивања примила адресу оданости кнезу и одгодила сједницу за шест недjelja.

ЊЕМАЧКА. — У сједници државног сабора кнез Бизмарк одговарајући на приједбе Вилхелм-Хорстове о укнићу посланичког мјеста код немачке столице рече, да доклен год папа изазиваље свештенство на непослушност прима закону, сувишно је обдржавати икакво дипломатичке одношаје са Ватиканом.

РУСИЈА. — Владa је распустила поземнице за изставка бриседских конзервенција у Петрограду. Дан, кад би се имала конзервенција отворити, својштва ће се капије великим силама.

ТУРСКА. — Говори се да је недавно пријавиоше пашу Ширвани-Зеду, љубница султано-вог, отровао једно лице, које стоји у близини снеси са садашњим великим везиром. Ради тога је султан јако отворен на великог везира, и на-дају се, да ће бити одлућен и кажњен.

ИТАЛИЈА. — Италијанском парламенту предложио је министар рата двије законске основе, једну о новачењу, а другу о пензијама. Прва основа није нова; сличне основе биле су већ два пута предложене заступничкој кући. Овом се потврђује само начело ове обриване дужности. Министар морнарице предложио је такођер двије основе; прва се тиче новачења, а друга продаје неких ратних бродова, који ипјесу више за употребу. Већ прошле године подио је министар сличан предлог, али га није никома уважио. Овај га пут прогласи прешних. По овом предлогу и-кава би се продати скоро половина италијанско-га бродова, а саградна нова бродова, који би одговарали свијем захтјевима времена.

ШПАНИЈА. — Владни генерал Лома изве-зео се са 5000 војника у Сан Себастијан. При-време се чине омет велике за нови напад на Карансте, који пријете да на ново обједну град Пруи. Такођер надају се, да ће Серано поћи на бојно поље и узети операцију у своје руке. Дон

„Устај, живи, бори се, не клин!“

„Ми смо никле у кољенима стобом,

„А над гв-јих нестале нас гробом. —

„Устај, живи, бори се, не клин!“

Остаје ми још да споменем, каква је Јован Јовановић иначе у приватном и јавном животу. Он је и оvdje прели пресник, — што осјећа, то и мисли, и говори и ради. Као што му је у приватном животу љубав и пријатељство безгранично, исто му је у јавном животу карактер чист и свјетло. Он се и у политички одушевљава за све, што је честито и лијепо. Њега сте могли видети на свима оmlадинским скупштинама, могли сте га видети на свима народним зборовима и скуповима, могли сте га видети на српском при-сно-народном сабору у први редовни народне странке. Давас већ, после испијено многе горке чаше, ништа га ваља тако не несети, као срећа и напредак народа, ништа га тако не потреса као велика несрећа народа. Срећа и напредак народа, то је данас половина, не, више од полови-не душе му, то му је сада идеал живота, то му је сав живот.

Јовановић је данас поред своје лире и ху-лора још и политички пресник, пресник слободе. А шта значи код нас вјесна слободе? Преска слободе, то нам је најјача убојна свла, пред којом нема силе, која устукнути неће. Гусле јавно-рове, што су се по дубоким луговима српских гора раздијегале, илвојекале су позак слободе народу. Јовановићеве преске дао Бог пробудило

успавана срца за отпочето, а недочето велико дјело вирода. Даваша је наше одиновање ма-лено, признање ништаво, сирак онога узвишенога тренутка, кад се сва српска срца загрју жаром његових вјесака, кад се сви гласи вина слају у један глас убојне трубе, — то ће онда бити прави трвијне његове појезије, то ће му бити најљепши вијени, што би му се гда на пресник-ку главу положио могао.

М А Р К О.

Под Прилином небо ведро,

Сунце сјаја јарко;

У Прилину ашио пије

Краљевићу Марко.

Сам га лјде из жемине

У затика пехара;

Сам га лјде, сам га пије,

Сам се разговара:

„Изабете све војводе,

С њима царство паде,

Одгањаше свој-ј земљи

Вориге и јале.

По Прилину Турци вију,

По Косому с' бине,

Њива сабла веће близу

До Прилине жине.

У Једреви султан сједи,

Бугари га рано;

Из Једреве силе војске

Шаље на све стране.

Гдје год бјеше која јунак,

Сад га нема више:

Изабете за слободу

Ромство оставише.

Аз тако ми српске вјере,

Вјере од јунака;

Уплати ће добро Турци,

Краљевића Марка“.

На последњу чашу пош

И на ноге скочи,

Покрчило с' брине сунце

За његове очи.

Оврети се да појде

Својет ширину:

Оде Марко као хала,

Преко свих планина.

Гдје год сретне или стигне,

Турке, тигре праве;

На негди их он позива,

Одсена им главе.

А. В. Пенатовић.

Алонсо, брат Дон Карлоса поврнуо се натраг у Шпанију. Са тајем би ивици престати сви гласови о његовом одступању и зиковању у Грцу.

К Њ И Ж Е В Н О С Т .

« С Р Б И Н »

календар за народ са сликама за просту годину 1875.

која има 365 дана.

Издаје и уређује Милош Грабовачки,
години шеста.

Ивиша је из штампе и може се већ добити у Земуру код издавача, и у свакој српској мјесту код познатих родољуба и родољубкиња за рестурирање књига и у књижарима. —

Садржина му је у I. дијелу. — Опште знамените године, планета владарка, поврчење сунца, њеке планете и вјесец, четири годишња времена, мјесечне четврти, покретљиви празници и познатија у народу дјела, календар за годину 1875, мијене вјесца и дужине дана, недеље за уплату вјешенице, и да се сјећамо. —

У II. дијелу: I. Срби и Хрвати на бечкој свијетској изложби године 1873 (са 10 слика) од Тодора Стевановића Видоаског, II. вјешто о горену, III. брат и сестра, IV. шта важи сакоу-правна обавеза и слободна штампа, V. на учп-морално огледало, VI. Дижно друштва за међусобно помагање и штедњу, VII. метарска мјера, VIII. статистика вароши Земура, IX. пјесме, X. пјесме за пјесмање, XI. сајмови, вазари и вјанце. 1. у Црној Гори, 2. у Србији, 3. у Војводини српској (Српјек, Бават, Бачка), 4. Двојној краљевини, 5. у Далмацији, 6. у Мађарској, 7. главној у Аустрији, Чешкој, Моравској и Шлеској, XII. Телеграфи. — Пошта и лествице за жиг. —

С овом садржином узда се «Србин» да је оправдао свој племенити назив и нада се да ће га браћа Срби и сестре Српкиње својски приградити и удовити знати. Цијена му је: само 25 и. или 3 гроша за Србију, Црну Гору, Босну и Херцеговину. — Ко наручи 100 комада добија 20 комада за труд. —

«Српкиња» календар за народ, година прва, стаје само 20 новчића или 2 гроша и на 100 комада 20 комада за труд. —

Оба календара су тако удемени за све заводе гдје постоје друштва за међусобно помагање и штедњу за недељну уплату, а за вазарације, трговце, занатлије и ратаре; вазари и недељни трговци (највише) су тако јасно обавезани да их у једном досљавном српском календару није. —

Земуру, на Митровдан 1874.

Милош Грабовачки,
Србин.

* ОТВАРАМ ПРЕТПЛАТУ НА КЊИГУ:

„РАЧУНИЦА“

за народне школе.

Књига пета.

Прије годину дана изашле су прве четири књиге ове рачунице наредном књижаре браће Јовановића. Тих књижарица највише сам био колико толико народном, учитељству олакшати предавање из овога предмета. Да ли сам у томе успијео најбоље сведочи то, што је високи школски савет у Карловцима све четири књиге ове рачунице за школске књиге препоручио и што их је усвојио и збор пригодног учитеља на Цетињу.

Но како се сваки данов по већим српским мјестима отпалују 5. и 6. разреда, а до који дан ће се и виша ђевојачка школа у Панчеву и Новом Саду отворити, то сам се рјешило и пету књигу рачунице издати, која би се могла употребити не само у вишим разредима народне, више ђевојачке и учитељске школе, него и у нижим разредима реалне и гимназије.

Садржај је ове књиге овај:

1. *Посторка вјесцама*: а) вјанци и десетин бројеви и б) обични разломци.

2. *Закључни рачун*: а) закључак од једне на мношину б) од мношине на једну, в)

од мношине на другу мношину, г) промјена задатке и д) сложени закључни рачун.

3. Процентни рачун.

4. *Камати и рочни рачун*: а) прсте камате, б) каматно камате, в) рачун рочава.

5. *Односни рачун*: а) односи, б) сразмјере, в) друштвено правило, г) сјешани рачун и д) верижно правило.

6. *Ковани кован и ефекти*: а) рачун кованог новца, б) вјанце и в) државни папир и акције.

7. *Најважније мјере ваљике и коври*: а) метарски редостав, б) аустро-угарске мјере, ваљике и новци и в) најважније иностране мјере, ваљике и новци.

Књига ће изијети више од 5 табака а коштаће 30 новчића а. вр. а за Србију 4 гроша чар. Новци се не корјају унапријед салти, само нека се одмах сами пријави, који је вољан имати ову књигу, да би знао у колико је пријерака штавати ваља. Рок пријави је до 1. Децембра о. г. Књиге ћу салти сваком скупаљачу рег Nachnahme. Скупаљач има једнајесту књигу на дар.

Ја се узлам у браћу учитеље и друго праве пријатеље народне школе, да ће се са претплатом одазвати и да ће својски проинути око скупаљања претплате на ову књигу, јер до њих стоји, да она књига угледа свијета.

У Панчеву, 18. Октобра 1874.

Сима А. Коњевнћ,
народни учитељ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Знаеси су дана на прагу а с њима иду и дуге зимске ноћи. О зимским вечерима нама се највише наш свијет и за књигу; но ако се оће пажетно да се ради на да се смишљено чита, те да се од читања има користи — онда се треба напред промислити и утврдити, шта да се чита. Врло је кратко вријеме, које нам народ на читање може употребити, за то је нужно да бира шта ће читати, те да то своје кратко вријеме што корисније употреби. Из овога изводи пра-вило: да народ треба за своје кратко вријеме читања, да бира предмете за то, који га поучавају у стварима од велике, оштите, народне користи.

Ја нудим са овим позивом нашем народу једно дјело, које говори о ствари, које је за нама тако рећи, на дневном реду — о уставу. Граница у Банату и дјелом у Троијцима поповрени је и њени су становници уведени у «устанак» живот, а и народ у провинцију на од скора и народ у Србији ужива «устанак» — те ово им свима науке о уставу, нека је проуче те да знаде и знаду: шта је у ствари устав, на ће отуд много што шта моћи протумачити, што их је за вријеме тог њигог «устаног уживања» постигло а што дотле незнањах, одуд долази.

Књига ће носити име:

О

«СУШТИНИ УСТАВА».

Два предавања и додаток од Ферд. Ласала.

Сам тај писец (или преводак) говори о том предмету у врлом свом предавању овако: «Свако зна то, господо, димас од јутра до вјерак говори о уставу. У свама новинама, у свима друштвенима, у свима кривама је непреставо говор о уставу. На овет, кад озбиљно ово питање стави: шта је суштина, појам устава? бојим се, да ће од свају тих, који тако и то говоре, редок се наћи, који би у стању био на ово задовољавајућа одговора дати».

Та два предавања је Ласал држао у Берлину једној грађанској окружној дружини 1862 год. а додаток се састоји из његовог одговора на погрешна умовљања о његовом предавању.

За то баш што је овдје разговарао о уставу у облику предавања а сувише, што је језик пишчев прост и дивен, за то је то дјело схватљиво разумљиво на и за самог почетника у разумљиву књигу. — Дјело је више пута [издавано, ја сам га по трећем издању пренео.

За карактерисање самога писца сво још нешто. Он сам о себи каже на једном мјесту ово: «Ја припадам као што каже је познато, господо, партији чисте и одлучне демократије». Велики природњак Хумболд се о Ласалу изражава као о врло ученом човјеку, а генијални pjesник Хај-

не је овако писео Фарахагњу од Екзе: «Мој пријатељ г. Ласал, који ће вам ово писмо предати, то је млад човјек великог умног дара; са најосновнијом ученошћу, најширијим знањем, са највећим оштроумом, које још нијесам видио, са најбогатим даром претстављања својно је операциону вољу и вештину у дјелу, која ће до чуђења доводити».

Стављај цијену књизи на 25 нов. а. вр. и позивам своје пријатеље и пријатеље народне свјести, да се живо заузав око скупаљања претплате на ово дјело. Скупаљачима иде свака десета књига на дар Рок претплати стављам до св. Николе, али ће књига и прије изићи, ако се прије рока јави нужни број претплатника. Претплата нека се шаље уврало на месо (као што доље стоји) а за Србију пријашње претплату и уредништво «Рада» балванска улца број 22 у Биограду. — Скупаљаче молим да ми поред новца означе и број својих претплатника.

Молим поитоване наше заставе да овај позив прештавају.

У Панчеву, 5. Новембра 1874.

Никола Марковић,
Radova. (Banat).

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Становништво Русије). Како руска црковна грдно расте и изпродује, наводио овђе неке врло занимљиве податке о том предмету из руских новина. Ми дознајемо из података ових, да је г. 1462 било у Русији свега: 6,000,000 становника. Од год. 1462 па до 1873 расло је становништво овако: г. 1552 било је 10,000,000 становника; за вријеме владе Ивана VI. било је 12,500,000 становника; у доби Романовљено 15,500,000 становника; а за вријеме Петра великог 20,000,000 становника. 1762 г. износио је број руског становништва 25,000,000; 1796 год. 37,000,000; 1802 г. 40,000,000; 1825 године већ 55,000,000; 1849 г. 66,000,000; 1855 г. 73,000,000; а 1873 г. 85,575,211. Од ових руских становника живе њих 74,234,745 по европској, а 11,340,466 по азијатској губернијама.

(Чудно сроство). Ту скоро бјеше се попео један човјек у Паризу на ограду од моста, паузан да скочи у Сену; али баш у тај мах ухвати га један други, који је ту да пронао, задржи га и зашто га, што је хтјео скочити у воду. — Због несретне жештобе, одговори онде: — А а, знам, изјерстао — Није, рећи ће онај што се хтјео утопити, која је жена црпна, не може бити вјерија. Нега су други јали. Чујте само што људак причати, па ми онда кажите, може ли човјек, који то све у глави има, и даље мирно живјети а да не полуди.

Моја је жена била удовица и довелз ми је, кад сам је узео, ћер од 18 година. Ову моју насторку заволи мој отац, који је био удовик и код мене живио, и ожени се с њоме. И тако мој отац буде мени и отац и зет; моја насторка — и насторка и маћина; ја може оцу — и син и таст; моја жена моје оцу — и снаха и ташта; жена мога оца мојој жени — и ћер и свокра; моја жена мојој — и мајка и снаха; моја жена мени — и жена и баба; ја мојој жени — и муж и унук; ја жени мога оца — и оцу и син; мој отац мојој жени — и свекрп и зет.

Али није само то — тек сад долазе чудна! Моја жена роди сина, а тако он буде мени — и син и (као брат моје маћине) ујак; ја њему — и отац и нећак; он моју оцу — и шурак и унук; мој отац њему — и ћед и зет; жена мога оца њему — и сестра и баба; он мојој — и брат и унук; он мојој жени — и син и праунук; она њему — и мајка и прабаба; ја њему — и отац и нећак и прајед; он мени — и син и ујак и праунук.

— Доста, молим те, доста, рече му човјек, сад те разумијем.

О Г Л А С.

Дрварска фабрика на Ријени има за продају готовијех штапа 20,000 изврснога квалитета.

Ријска, 28. Септембра 1874.

Управа.